

Анатолій Сергійович Коваленко

Гітарний майстер-клас як ефективна форма актуалізації знань у процесі підготовки музикантів-інструменталістів

УДК 378.018.8:78.071.2:[378.147:780.614.1
31](045)
DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2024-2.21>

Анатолій Сергійович Коваленко
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інструментального
виконавства
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
ORCID: 0000-0003-3511-1301

У публікації досліджено проблему гітарного майстер-класу як ефективної форми актуалізації знань у процесі підготовки музикантів-інструменталістів. З'ясовано, що гітарний майстер-клас надає можливість здобувачам безпосередньо спілкуватися з досвідченими виконавцями, отримувати цінні поради та зворотний зв'язок, що стимулює їх до активної роботи над власною виконавською технікою й інтерпретацією музичних творів. Визначено, що майстер-клас як ефективна форма комунікації, обміну досвідом, обговорення сучасних методик виконавства та педагогіки помітно актуалізувався в галузі вітчизняного гітарного мистецтва впродовж останніх двох десятиліть. Виявлено, що процес набуття музичної майстерності потребує системної, щоденної праці, аналізу численних нотних, наукових, відеоробіт як у виконавстві, так і в педагогічній діяльності. Проведення майстер-класу вимагає від майстра підготовки й імпровізаційності, тактовності й артистизму для донесення своїх ідей. Доведено, що потреба у швидкому розвитку виконавської майстерності спонукала науковців до розвитку нової галузі мистецтвознавства, яка була б присвячена практичним питанням музичного мистецтва. Особливістю виконавського музикознавства є те, що авторами наукових робіт стали переважно самі виконавці, які характеризуються практичною компетентністю як у постановці тематичної проблематики, так і в її науковій реалізації, відзначаючись професійною авторитетністю своїх наукових і методологічних міркувань. Простежено, що вдосконалення інтерпретації твору допоможе краще зрозуміти та відчувати форму музичного твору, його основну ідею, розшифрувати програмність композитора. У режимі захоплюючої гри можна запропонувати разом зі здобувачем запрограмувати цікаві сюжетні повороти: покращити фразування й інтонування, відбудувати контрасти динаміки гучності, збалансувати агогічний рух, продумати артистичні жести тощо.

Ключові слова: гітара, гітарне мистецтво, музичне мистецтво, виконавська майстерність музиканта, гітарний майстер-клас, ігровий апарат гітариста, актуалізація знань.

Постановка проблеми. У сучасній системі музичної освіти значне місце посідають різноманітні форми активізації навчального процесу, серед яких особливо виділяються майстер-класи. Ця форма навчання є надзвичайно ефективною для розвитку виконавських навичок та розширення музичного кругозору музикантів-інструменталістів. Спробуємо розглянути гітарний майстер-клас як потужний інструмент актуалізації знань і підвищення професійної майстерності здобувачів музичних закладів освіти.

Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням потреби в удосконаленні методів навчання музикантів-інструменталістів, що сприяє їхньому професійному й особистісному розвитку. Гітарний майстер-клас надає можливість здобувачам безпосередньо спілкуватися з досвідченими виконавцями, отримувати цінні поради та зворотний зв'язок, що стимулює їх до активної роботи над власною виконавською технікою й інтерпретацією музичних творів.

Таким чином, дане дослідження спрямоване на розширення розуміння ролі гітарного майстер-класу в сучасній музичній освіті, а також на визначення його місця в системі підготовки висококваліфікованих виконавців.

Аналіз актуальних досліджень. Рівень сучасного виконавства на класичній гітарі постійно зростає. Питання донесення сучасних методик за допомогою майстер-класів досліджувала низка науковців різних галузей, зокрема: М. Давидов, Г. Карась, Т. Пістунова, Н. Розіна, О. Чеботаренко, К. Чинчевий та інші. Різні аспекти розвитку методології гітарної школи висвітлювалися у вітчизняних і зарубіжних працях таких дослідників, як: В. Доценко, О. Дроздова, В. Козлін, М. Троянов, О. Хорошавіна, К. Чеченя, А. Контрерас та інші. Проте аналіз наукових праць зазначених дослідників дозволяє констатувати, що питання гітарного майстер-класу як ефективної форми актуалізації знань у процесі підготовки музикантів-інструменталістів не досить досліджено.

Метою статті є аналіз ефективності гітарного майстер-класу як форми навчання, яка сприяє актуалізації знань і вдосконаленню професійних навичок музикантів-інструменталістів. У дослідженні розглядаються особливості проведення майстер-класів, їхній вплив на розвиток виконавської майстерності та значення в системі музичної освіти.

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети проаналізовано сучасні підходи до організації гітарних майстер-класів, висвітлено

практичні аспекти їх проведення та розкрито основні переваги цієї форми навчання. Особливу увагу приділено вивченню досвіду провідних викладачів і виконавців, що дозволяє виявити найефективніші методики та стратегії для підготовки музикантів-інструменталістів.

Результати та їх обговорення. Майстер-клас як ефективна форма комунікації, обміну досвідом, обговорення сучасних методик виконавства та педагогіки помітно актуалізувався в галузі вітчизняного гітарного мистецтва впродовж останніх двох десятиліть. Для проведення цієї творчої зустрічі до закладів освіти запрошують науково-педагогічних працівників, провідних викладачів-практиків, артистів, композиторів тощо. Слушною є думка про те, що «для активізації навчального процесу в мистецьких закладах вищої освіти викладачі все частіше шукають форми та методи, які мають двостороннє спрямування – не тільки на студента, а й на самого педагога; однією з них є майстер-клас» (Карась, 2022, с. 130).

У східних країнах (КНР, Японія й інші) існує переконання про те, що для того, щоби стати майстром у будь-якій сфері, потрібно неперервно навчатися протягом 40 років. Справді, процес набуття музичної майстерності потребує системної, щоденної праці, аналізу численних нотних, наукових, відеоробіт як у виконавстві, так і в педагогічній діяльності. Проведення майстер-класу вимагає від майстра підготовки й імпровізаційності, тактовності й артистизму для донесення своїх ідей. Погоджуємося з думкою Н. Розіної, яка розглядає його як «сучасну форму проведення навчального тренінгу для відпрацювання практичних навичок за різними методиками і технологіями з метою підвищення професійного рівня й обміну передовим досвідом учасників, розширення кругозору та залучення до новітніх областей знання» (Розіна, 2013, с. 8).

В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини на кафедрі інструментального виконавства майстер-класи в освітньому процесі підготовки музикантів-інструменталістів почали використовувати одразу від початку заснування кафедри (2014 р.). Серед запрошених майстрів гітарного виконавства вирізняється постать професора Володимира Доценка. Він зумів, за допомогою теоретичних знань і практичного досвіду, розкрити зміст твору (Х. Родріго. Концерт Аранхуез, II частина) та допомогти виконавцю подолати технічні труднощі. Погоджуємося з такою характеристикою майстра: «універсалістичні якості інструменталізму В. Доценка проявляються не тільки в широкій репертуарній палітрі, а й у самому способі інтерпретації, який завжди вирізнявся бездоганністю стилю та технологічним перфекціонізмом; немов у дзеркалі, у кожному виконаному творі відбивається величність інте-

лектуального та чуттєво-емоційного бекґраундів, що вінчає між собою зразковий баланс між суворістю академічності та розкутою, майже естрадною манерою виконання; і завжди стиль виконання вражає точністю потрапляння як у сам образ, так і у контекст, що немов ледь видимий німб формується над твором у процесі інтерпретації» (Троянов, 2020, с. 156).

Т. Пістунова розглядає майстер-клас як складову частину професійно-практичної підготовки музикантів і запропонувала таку класифікацію майстер-класів за видами: концептуальний, практично орієнтовний, комбінований. Концептуальний майстер-клас – це метод, у якому автор транслює ідею, що пройшла апробацію в навчальному процесі, реалізувалась у творчих і виконавських проєктах, у науково-дослідних і методичних працях. Практично орієнтовний – це вид майстер-класів, до яких залучаються відомі музиканти-практики, концертні виконавці, експериментатори, генератори нових ідей; що акцентує на інноваційних методах і технологіях навчання, конструє моделі практичної реалізації, використовує методи варіативності й імпровізаційності. Комбінований вид майстер-класів – це синтез концептуального та практично орієнтовного, де плідно поєднуються теоретичні питання про вплив, взаємозв'язок, взаємозбагачення фольклорно-традиційних, автентичних і класичних, базисних основ академічної джазової музики з розкриттям суто практичних професійних виконавських таємниць щодо мистецтва імпровізації, композиційно-фактурного, формотворчого усвідомлення джазових творів з акцентуацією на метроритмічних особливостях сучасних композицій (Пістунова, 2021).

У контексті дистанційної роботи зі здобувачами ми суголосні з думкою про те, що «все більше уваги привертають записи майстер-класів видатних світових музикантів-виконавців (наприклад, на YouTube), що становлять золотий фонд виконавської і педагогічної культури; їх актуальність не тільки не зменшується, але навпаки, вони викликають усе більший інтерес, особливо в сучасних умовах, коли досить обмежена можливість студентів у вільному спілкуванні та поїздках в різні міста України та зарубіжжя; такі майстер-класи є важливою складовою частиною самостійного професійного вдосконалення і розвитку музиканта-виконавця» (Чеботаренко, 2010, с. 105).

Профорієнтаційну функцію майстер-класу слушно підкреслив К. Чинчевий: «Для багатьох навчальних закладів проведення майстер-класів та літніх академій – це один із методів самопрезентації навчального закладу та його викладачів; відвідавши або взявши участь у таких заходах, потенційний студент може зробити остаточний вибір щодо майбутнього навчання, ознайомитись

з методами викладання, обрати педагога, відчуті загальну атмосферу музичного закладу» (Чинчевий, 2019, с. 196).

Потреба у швидкому розвитку виконавської майстерності спонукала науковців до розвитку нової галузі мистецтвознавства, яка б була присвячена практичним питанням музичного мистецтва. Особливістю виконавського музикознавства, як слушно зауважив М. Давидов, є те, що «авторами наукових робіт тут стали переважно самі виконавці, які характеризуються практичною компетентністю як у постановці тематичної проблематики, так і в її науковій реалізації, відзначаючись професійною авторитетністю своїх наукових і методологічних міркувань» (Давидов, 2013).

Виходячи із принципів виконавського музикознавства, на основі спостережень і досвіду колега-практиків рекомендуємо поділити проведення майстер-класу на умовні частини: вступ (безпосередньо виконання здобувачем і загальне враження), усунення технічних недоліків виконання, удосконалення інтерпретації твору, обговорення подальших етапів вивчення композиції, висновки. До вступної частини логічно віднести такі аспекти: 1) визначення етапу вивчення твору здобувачем; 2) висвітлення стилю, жанру й ідеї композитора; 3) виявлення технічних труднощів і художніх завдань.

Усунення технічних недоліків виконання дозволить музиканту звільнитися від психологічного та м'язового затиснення. Зазвичай у гітаристів наявні такі проблеми: нефункціональне положення гітари та рук під час гри на музичному інструменті, надмірний тиск пальців лівої руки на струни під час гри, значний тиск великого пальця лівої руки на гриф, відсутність плавності у змінах позицій, незбалансованість виконання технічної ліги (ліги лівої руки), невідповідність аплікатури художнім завданням, права рука не контролює тембральну рівність звуковедення, неточне виконання штрихів тощо.

Удосконалення інтерпретації твору допоможе краще зрозуміти та відчуті форму музичного твору, його основну ідею, розшифрувати програмність твору композитора. У режимі захоплюючої гри можна запропонувати разом зі здобувачем запрограмувати «цікаві сюжетні повороти»: покращити фразування й інтонування, відбудувати контрасти динаміки гучності, збалансувати агогічний рух, продумати артистичні жести тощо.

Обговорення подальших етапів вивчення композиції допоможе здобувачу спланувати вдосконалення виконання музичного твору під час самостійної роботи. Гарним помічником стане принцип тайм-менеджменту: оптимальний розподіл часу для виконання різних домашніх завдань, організація свого часу для досягнення максимальної продуктивності.

Висновки допоможуть пібити підсумки проведеної роботи та зацентувати увагу на слабких сторонах виконавської майстерності здобувача.

Спробуємо на прикладі гітарного твору чеського музиканта Jiří Jirmal (Jiří Jirmal, 1925–2019 pp.) «Баден джаз сюїта (I частина)» розібрати основні аспекти гітарного виконавства, які можуть бути висвітлені в контексті актуалізації знань під час підготовки музикантів-інструменталістів.

Твір розпочинається із двотактового вступу, який допомагає слухачеві зануритися в атмосферу ліричної музики (рис. 1). Основні проблеми у виконавців спостерігаємо в балансі мелодії й акомпанементу, а також у поступовому збільшенні сили гучності звучання (крещендо). Тут варто на прикладі цього фрагмента нагадати здобувачу про дисонанси та консонанси, а також про точку золотого перетину у фразуванні та динаміці гучності. У третьому такті мелодію й акомпанемент часто неправильно виконують на одній силі звука, що псує плановість фактури та задум композитора. Варто нагадати здобувачеві гітарні способи виділення мелодії, а саме – за допомогою динаміки гучності, агогіки (або короткого дихання), зміни тембру.

BADEN JAZZ SUITE

(Hommage à Baden Powell)

Doigtés par
Vladimir MIKULKA

I.
SIMPLICITAS

Jiří JIRMAL
(né en 1925)

Andante cantabile con espressionc

mp

Рис. 1. Початок твору

В одинадцятому такті музичного твору (рис. 2) спостерігаємо неперекреслений форшлаг, виконання якого може викликати труднощі. Загальна рекомендація є такою: зіграти декілька разів цей фрагмент без мелізму (музичної прикраси) для кра-

щого відчуття метроритму, потім пограти окремо форшлаг на крещендо для активізації м'язів лівої руки. Виконувати цей мелізм рекомендуємо із внутрішнім бажанням похвалитися, презентувати, продемонструвати, а не сховати чи зім'яти.

Рис. 2. Фрагмент твору (11–14 такти)

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Гітарні майстер-класи сприяють глибшому розумінню музичних творів, розвитку технічних навичок і художнього мислення студентів. Вони надають можливість безпосередньо взаємодіяти з досвідченими виконавцями, отримувати цінні практичні поради та миттєвий зворотний зв'язок. Майстер-класи допомагають актуалізувати знання здобувачів, пов'язуючи теоретичні знання із практичною діяльністю. Вони сприяють розвитку критичного мислення, творчого підходу та самостійності у виконанні музичних творів. Участь у майстер-класах також має велике психологічне значення. Вона сприяє підвищенню мотивації, упевненості у власних силах і зниженню рівня сценічного хвилювання. Майстер-класи сприяють розширенню культурного кругозору здобувачів, знайомству з різними виконавськими школами та традиціями, що є важливим елементом їх професійної підготовки.

Подальші дослідження у сфері гітарних майстер-класів можуть бути спрямовані на такі аспекти: розроблення та вдосконалення методичних підходів до проведення гітарних майстер-класів, урахування специфіки різних рівнів підготовки студентів; дослідження можливостей використання сучасних технологій для проведення майстер-класів у дистанційному форматі, що відкриває нові перспективи для інтерактивного навчання. Розвиток цих напрямів досліджень сприятиме вдосконаленню системи підготовки музикантів-інструменталістів і підвищенню якості музичної освіти загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давидов, М. (2013). *Наукові здобутки виконавського музикознавства – чинник прогресу музичної педагогіки. Таврійські студії. Мистецтвознавство*, 4, 1–8. (Davydov, M. (2013). Scientific achievements of performance musicology as a factor of progress in music pedagogy. *Tavriyski Studios. Art Studies*, 4, 1–8).

2. Доценко, В. (2005). *Методика підготовки гітариста-виконавця: навчальний посібник*. Харків: СПДФО Мосякін В. М. (Dotsenko, V. (2005). *Methodology of Preparing a Guitarist-Performer: A Tutorial*. Kharkiv: SPDFO Mosiakın V. M.).

3. Дроздова, О. (2020). *Творча складова технології гітарного виконавського мистецтва* (дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03.) Київ. (Drozdova, O. (2020). *Creative Component of Guitar Performance Technology* (PhD Dissertation). Kyiv).

4. Карась, Г. (2022). Майстер-клас з академічного вокалу як форма активізації навчального процесу у мистецьких закладах вищої освіти. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*, 204, 130–133. (Karas, H. V. (2022). Master Class in Academic Singing as a Form of Activating the Educational Process in Art Institutions of Higher Education. *Scientific Notes. Series "Pedagogical Sciences"*, 204, 130–133).

5. Козлін, В. (1997). *Формування навичок гри на гітарі на основі спеціальних рухових дій: навч. посіб.* Київ: ІЗМН. (Kozlin, V. (1997). *Formation of Guitar Playing Skills Based on Special Motor Actions: A Tutorial*. Kyiv: IZMN).

6. Пістунова, Т. (2021). Майстер-клас як складова професійно-практичної підготовки музикантів. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія «Музичне мистецтво»*, 4 (2), 219–229. (Pistunova, T. (2021). Master Class as a Component of Professional and Practical Training of Musicians. *Bulletin of the Kyiv National University of Culture and Arts. Series "Musical Art"*, 4 (2), 219–229).

7. Розіна, Н. (2013). Майстер-клас як форма діяльності віртуальної школи професійного становлення молодого педагога: методичні рекомендації *Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників*, 20. Rozina, N. (2013). Master Class as a Form of Activity of the Virtual School of Professional Development of a Young Teacher. *Cherkaskyi oblasnyi instytut pisliadyplomnoi osvity pedahohichnykh pratsivnyukiv*, 20.

8. Троянов, М. (2020). Творчий портрет Володимира Доценка як увиразнення концепції універсалізму. *Аспекти історичного музикознавства*,

22, 150–165. (Troianov, M. (2020). Creative Portrait of Volodymyr Dotsenko as an Expression of the Concept of Universalism. *Aspects of Historical Musicology*, 22, 150–165).

9. Хорошавіна, О. (2009). Актуальні питання сучасного академічного гітарного виконавства. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 82, 61–68. (Khoroshavina, O. (2009). Topical Issues of Modern Academic Guitar Performance. *P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine Scientific Bulletin*, 82, 61–68).

10. Чеботаренко, О. (2023). Майстер-клас як форма професійного діалогу в контексті типологічного підходу. *Наукові пошуки у сфері мистецтвознавства*, 2 (3), 103–107. (Chebotarenko, O. (2023). Master Class as a Form of Professional

Dialogue in the Context of the Typological Approach. *Scientific Searches in the Field of Art Studies*, 2 (3), 103–107).

11. Чеченя, К. (2021). Гітарний рух в Україні на початку ХХІ століття. *Культурологічна думка*, 19, 165–173. (Chechenya, K. (2021). The Guitar Movement in Ukraine at the Beginning of the 21st Century. *Cultural Thought*, 19, 165–173).

12. Чинчевий, К. (2019). Феномен «майстер-клас» у музичному мистецтві: пролегомени до поняття. *Музичне мистецтво і культура*, 29 (2), 187–198. (Chinchevyi, K. (2019). The Phenomenon of “Master Class” in Musical Art: Prolegomena to the Concept. *Musical Art and Culture*, 29 (2), 187–198).

13. Contreras, A. (1998). *La technical de David Russell en 165 consejos*. Sevilla.

Guitar master class as an effective form of knowledge update in the process of training instrumental musicians

Anatolii Serhiiovych Kovalenko

PhD in Pedagogics, Associate Professor,
Associate Professor in Instrumental
Performance

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical
University

ORCID: 0000-0003-3511-1301

The publication examines the problem of the guitar master class as an effective form of updating knowledge in the process of training instrumental musicians. It was found that the guitar master class provides the opportunity for applicants to communicate directly with experienced performers, receive valuable advice and feedback, which stimulates them to actively work on their own performance technique and interpretation of musical works. It was determined that the master class as an effective form of communication, exchange of experience, discussion of modern methods of performance and pedagogy has been significantly updated in the field of domestic guitar art during the last two decades. It was found that the process of acquiring musical skill requires systematic, daily work, analysis of numerous sheet music, scientific, video works both in performance and in pedagogical activities. Conducting a master class requires preparation and improvisation with circumstances and tasks, tact and artistry to convey his ideas. It has been proven that the need for rapid development of performing skills prompted scientists to develop a new branch of art history, which would be devoted to practical issues of musical art. The peculiarity of performing musicology is that the authors of scientific works are mainly the performers themselves, who are characterized by practical competence both in setting the thematic issues and in their scientific implementation, being distinguished by the professional authority of their scientific and methodological considerations. It was observed that improving the interpretation of the work will help to better understand and feel the form of the musical work, its main idea, decipher the composer's programming. In the exciting game mode, you can offer to program interesting plot twists together with the acquirer: improve phrasing and intonation, rebuild contrasts in volume dynamics, balance agogic movement, think through artistic gestures, etc.

Key words: guitar, guitar art, musical art, musician's performance skills, guitar master class, guitarist's game apparatus, knowledge update.